

**PROGRAMSKO-ORGANIZACIJSKA SKICA CENTRA ZA RAZISKOVANJE
JAVNEGA MNENJA V SLOVENIJI
(dopolnjena verzija)**

Niko Toš

Ljubljana, 12. decembra 1966

1.0 Funkcija raziskovanja javnega mnenja

1.1 Zamisel o ustanovitvi stalnega centra za raziskovanje javnega mnenja v Sloveniji je vsekakor koristna. Raziskovanje javnega mnenja namreč postaja vse bolj očitno tudi objektivna potreba naše družbe. Demokratičnost kot vsebina in metoda v odnosih med ljudmi se je v zadnjih letih v naši družbi v taki meri razvila, da obstoječi instrumenti in institucije ne zmorejo več njenega spremljanja in analize; občna preobrazba v odnosih, ki se odraža v drugačnem izpopolnjevanju fundamentalnih interesov ljudi (posameznikov in skupin), v njihovi drugačni zavesti in različnih mnenjih, ni dovolj uveljavljena kot gonilna sila in ni dovolj izražena v institucionalnem organizmu družbe. Raziskovanje javnega mnenja torej postaja ena od poti, ki naj omogoči razvojno analizo in demokratično udeležbo občanov v sprejemanju odločitev.

Pozornost za probleme in potrebe človeka, za njegova mnenja in hotenja naj bi sicer v načelu prišla do veljave že v organizacijski strukturi upravljanja, ki pri nas daje možnost čim širšega sodelovanja ljudi. Ker pa je še tako popoln sistem upravljanja vendarle v precejšnji meri omejen na predstavniško demokracijo, bi bilo napačno sklepati, da nam že sama organizacijska struktura upravljanja zagotavlja res kar največje sodelovanje ljudi. Neposredna demokracija se je namreč doslej v zgodovini pojavila in učinkovito delovala le v sorazmerno ozkih lokalnih političnih sistemih. V sodobni, visoki industrializirani in urbanizirani množični družbi pa je mogoče uveljaviti vpliv posameznika v urejanju družbenih zadev le ob uporabi novih sredstev in metod. Nesmiselno bi bilo govoriti o smotru, ne da bi obenem govorili in si prizadevali k modernizaciji metod demokratičnega upravljanja. Prav v tem pa je posebnost potencialne vloge sociološkega raziskovanja javnega mnenja. Očitno je namreč, da se znanstveno raziskovalni cilji pri ugotavljanju in pojasnjevanju problemov in potreb, mnenj in hotenj ljudi ter njihovih medsebojnih odnosov v celoti prekrivajo s političnimi cilji in zahtevami, ki izhajajo iz težnje resnično demokratičnega upravljanja.

Z raziskovanjem javnega mnenja niso izpostavljene ali omejene že uveljavljene institucije neposredne udeležbe v odločanju ter oblike aktiviranja političnega interesa; njihov obseg in domet je s tem le izpopolnjen. Raziskovanje javnega mnenja torej ne izbira že uveljavljenih metod in oblik aktivne individualne in skupinske participacije – to bi namreč pomenilo vsebinsko siromašenje in institucionalno omejevanje demokracije. Pa tudi v metode političnega delovanja bistveno ne posega: to metode bodo prejkoslej ostale nespremenjene, potrjena bo le stopnja njihove zanesljivosti. Z uveljavitvijo raziskovanja pa bo pridobila kvaliteta političnih odločitev, ki bodo poleg vsega ostalega oprte tudi na rezultate sistematičnega proučevanja javnega mnenja.

Proučevanje javnega mnenja v naših družbenih pogojih seveda ne bo enostavno in lahko.

1.2 Lastnih izkušenj, ki bi služile kot opora ob sprejemanju raziskovalnih odločitev, ni mnogo.

V Sloveniji se namreč doslej z raziskovanjem javnega mnenja ob izdelanih raziskovalnih metodah sistematično nismo ukvarjali. Empirični podatki s tega področja, sicer maloštevilni, so vsled težav organizacijske, časovne in kadrovske narave ostajali v glavnem neobdelani, redke pobude in izvedbe manjših samostojnih mnenjskih raziskav pa osamljene. Premik na tem področju pomeni raziskovalna akcija Visoke šole za politične vede in v zadnjih dveh letih serija mnenjskih raziskav na aktualne politične probleme, ki jo izvaja Republiški svet ZS Slovenije. Seveda pa vse te lastne izkušnje ne zadoščajo.

Stanje v drugih republikah je deloma ugodnejše. To velja predvsem za Beograd, kjer v okviru Instituta za družbene vede deluje poseben center za raziskovanje javnega mnenja. Ta center je sam na začetku svojih prizadevanj, saj deluje šele tretje leto, zanimive in posnemanja vredne pa so nekatere rešitve v njegovi organizaciji in delovni metodi. Center je kadrovsko široko zasnovan, saj zaposluje dvajset fakultetno izobraženih specialistov oziroma specializantov za to področje raziskovanja, poleg tega pa ima široko razpredeno mrežo zunanjih sodelavcev, svetovalcev ter stalno mrežo informatorjev (anketarjev). Center posluje v okviru instituta kot samoupravna delovna enota z lastnim strokovnim svetom, pretežen del svojega finančnega programa (70 milijonov starih din) opira na proračun, medtem ko si ostala sredstva (30 milijonov) pridobiva na osnovi pogodb iz sklada za znanstveno raziskovanje oziroma od zainteresiranih organizacij .

V Zagrebu sta pobudnici mnenjskega raziskovanja Fakulteta za politične vede in Institut za družbene raziskave, v okviru katerega deluje tudi poseben oddelek za mnenjske raziskave. Podobno pa deluje tudi v Sarajevu raziskovalna skupina v okviru njihove Visoke šole za politične vede. Stanje pri nas je, kot zglada, najmanj urejeno, pa čeprav so pobude za prva mnenjska raziskovanja in prvi poizkusi mnenjskega raziskovanja bili opravljeni prav pri nas.

Tudi raziskovalne izkušnje socialističnih dežel na tam področju so omejene. Najbogatejši v tem pogledu so Poljaki s svojo razvito politično sociologijo in izkušnjami na področju empiričnega raziskovanja fenomena javnega mnenja. Vendar pa so njihove izkušnje pridobljene v bistveno drugačnih politično strukturnih in zgodovinskih pogojih ter ob drugačni vsebini in institucionalizaciji odnosov med ljudmi. Raziskovalne izkušnje meščanske "sociologije javnega mnenja" so sicer daleč najobsežnejše, vendar pa po svoji vsebinski (in teoretični) plati uporabne le s primerno modifikacijo in z metodološkim preverjanjem. Tako so celo njene organizacijske in tehnične izkušnje le omejeno koristne. Ravno poljske raziskovalne izkušnje (vsebinske, metodološke in organizacijske) bi bile za nas najkoristnejše (Institut za javno mnenje v Varšavi), v teoretičnem in obče metodološkem pogledu pa bi koristili še stiki z raziskovalci javnega mnenja iz SZ. Med najpomembnejše in najuglednejše institucije zahoda pa nedvomno sodijo Gallupova, Harrisova in NORC

raziskovalne organizacije v ZDA, Stözelov institut za raziskovanje javnega mnenja v Parizu, pa še Institut za javno mnenje v Luzani v Švici (ISOP), Institut za demoskopijo iz Alensbacha v ZR Nemčiji ter Institut in zveza za raziskovanje javnega mnenja v Amsterdamu.

1.3 Pred vstopom v raziskovanje se zastavljajo predvsem štiri osnovna teoretična in metodološka vprašanja.

- a) Ali naj bo raziskovanje javnega mnenja zgolj praktično aplikativno, ali tudi utemeljeno problemsko po svojem pomenu?
- b) Kakšne naj bodo osnovne metodološke rešitve raziskovanja?
- c) Kakšne osnovne smeri in cilje naj si tako raziskovanje pri nas zastavlja?
- d) Kakšne naj bodo praktične organizacijske, kadrovske, časovne, finančne in druge rešitve takega raziskovanja?

2.0 Fundamentalno ali aplikativno

Odgovor na to dilemo šele omogoči projektiranje – torej nadaljnje razmišljanje o načinu in pogojih izvajanja takega raziskovanja.

Fundamentalno ali aplikativno? Raziskovanje javnega mnenja se tradicionalno uveljavlja kot aplikativno-akcijsko raziskovanje. Tega atributa, te lastnosti mu seveda ne kaže odvzeti, temveč obratno: jo razviti. Vendar pa je kvaliteta in torej tudi končna akcijska učinkovitost mnenjskega raziskovanja – kot to velja za vsa ostala znanstvena družbena raziskovanja – odvisna od njegove problemske in metodološke utemeljenosti.

Torej poglobljeno problemsko in aplikativno. V zvezi s tam pa nastaja vprašanje primarne disciplinarne povezave. Spekter problemov, ki jih javno mnenje zajema (vsi dogodki in zadeve, pomembne za skupno življenje ljudi) je namreč tako širok, da sega praktično v vse družboslovne discipline (ekonomija, sociologija, psihologija, politologija, umetnost itd.). Primarna disciplinarna vez je vez na politično sociologijo ter sociologijo javnega mnenja (po mednarodni klasifikaciji). Ta vez je še posebno trdna, če je raziskovanje usmerjeno v politično javno mnenje (kot v našem primeru!). Torej: raziskovanje naj se razvija v najtesnejši povezavi s politično sociologijo ter sociologijo javnega mnenja in v stiku z njunimi teoretičnimi znanji in metodološkimi izkušnjami. Seveda pa tudi v najtesnejšem stiku z ostalimi družboslovnimi disciplinami, predvsem še s socialno psihologijo, drugimi posebnimi sociologijami itd. Raziskovanje javnega mnenja se bo s tam izognilo osnovni nevarnosti: vulgarnemu empirizmu. Probleme javnega mnenja je namreč mogoče učinkovito raziskovati le iz izgrajene strukturne teorije socialistične družbe, ob razjasnjenih osnovnih strukturnih pozicijah posameznikov in skupin, ki v mnenjskem procesu delujejo kot aktivni tvorci (mnenjski vodje), kot pasivni sprejemniki in kot komunikanti ter le na osnovi znanja o delovanju institucionalnega organizma družbe, o njegovem vplivu na mnenjski proces s pomočjo informacijskih sredstev in drugače. Tesna vez raziskovanja na disciplino (teorijo)

šele realizira njegove akcijske smotre: omogoča razumevanje bistva pojava, omogoča primerjalno in večstransko analizo problema.

Vodilnim družbenim organizacijah in institucijam so potrebna objektivna znanja – takšna znanja pa lahko dajo le teoretično (in s tem tudi metodološko) utemeljena empirična mnenjska raziskovanja, ki se na ta način prebijajo iz okvira omejenega raziskovalnega praktičizma in konformizma. Seveda pa taka orientacija ne pomeni, da si mnenjska raziskava lahko "prilašča" znanje in funkcijo teh disciplin. Kot aplikativna namreč predvsem posreduje rezultate raziskave. Mnenjski raziskovalec torej ne razrešuje temeljnih teoretičnih spoznanj in empiričnih dognanj družbenih ved nasploh, temveč se na njih opira – in s tem omogoča aplikativnost rezultatov svoje raziskave.

Prva dilema narekuje razmišljanje še v druge smeri. Pod vplivom meščanskega mnenjskega raziskovanja danes prevladuje (pogosto tudi pri nas) mišljenje, da je javno mnenje mogoče enostavno meriti in zajemati. Tako prepričanje je oprto na zaupanje v tehniko. Vzorec, vprašalnik, anketarji, vprašanja in odgovori, razvrščanje in sistematiziranje in tabeliranje – vse to so silno omejene tehnične operacije, ki dajejo pogosto vse kaj drugega kot javno mnenje, pa čeprav veljajo kot zanesljivo dognane. Ugotovljeni procenti in proporci namreč problema javnega mnenja še zdaleč ne razrešujejo – obravnavati ga moramo torej še z drugih: z vsebinske, procesualne, genetske in morfološke plati. Javno mnenje namreč stoji – bolje: se razvija – v specifični zapleteni družbeni situaciji, ki ji seveda zgolj z metodo vzorčenja še zdaleč nismo kos.

3.0 Metodološke rešitve

Nekaj napotkov v zvezi z drugim vprašanjem:

- Raziskovanje javnega mnenja naj čim bolj popolno črpa vse sekundarne informacijske vire (statistični podatki); že prej zbrani podatki, v druge namene zbrani podatki itd.);
- naj bo problemsko orientirano in specializirano, hkrati pa vselej problemsko aktualno;
- torej naj ne bo vselej reprezentativno raziskovanje, pač pa primerjalno;
- analiza primarnih podatkov naj bo vselej oprta na sekundarne podatke;
- naj bo razvojno, spremlja naj proces tvorjenja mnenj in na tej osnovi razrešuje vprašanja vzročnosti;
- naj bo po možnosti longitudinalno: trendno in panelno raziskovanje;
- naj bo vselej teoretično opredeljeno in akcijsko potrebno;
- v programiranju naj ima zato naročnik zagotovljen vpliv (ne pa tudi v izvajanju in analizi!)

4.0 Osnovne smeri raziskovanja

Že iz temeljne disciplinarne povezave sledijo vsebinske omejitve:

- mnenja o aktualnih družbenopolitičnih problemih;
- osnovne vrednote in njihova transformacija v procesu (individualne, skupinske, družbene);
- volilni proces;
- vpliv družbenih institucij na formiranje javnega mnenja;
- preverjanje obstoječih institucionaliziranih oblik za izražanje in realizacijo javnega mnenja.

Seveda pa bi se raziskovalna aktivnost ne smela omejiti zgolj na razreševanje praktičnih problemov in zbiranje empiričnega gradiva. Dobršen del prizadevanj bi moral biti usmerjen v teoretično in metodološko analizo, torej v razreševanje osnovnih teoretičnih in metodoloških vprašanj javnega mnenja.

Raziskovalni program take skupine bi torej ne bil omejen zgolj na drobne probleme in sparcializiran, temveč bi moral biti nujno povezan in celovit. Le tako bi tudi konkretne raziskave bile akcijsko učinkovite. V obstoječi notranji organizaciji Visoke šole naj bo torej Center povezan z vsemi katedrami, predvsem pa še s Katedro za politične vede, Katedro za novinarstvo ter Katedro za sociologijo in filozofijo. Ustanovitev takega raziskovalnega centra pri Visoki goli za politične vede hkrati pomeni zametek centra za empirično raziskovanje na področju politične sociologije. Preraščanje k takim nalogam pa bi seveda moralo potekati sukcesivno, skladno z kadrovskimi in materialnimi možnostmi ter potrebami.

Program Centra za raziskovanje javnega mnenja bi torej moral vsebovati več stalnih raziskovalnih smeri. V okviru teh smeri pa bi raziskovalni program bil deloma stalen (longitudinalno raziskovanje, temeljni program Centra), deloma pa "variabilen" (glede na trenutno aktualnost problemov).

Stalne smeri raziskovanja naj bi bile predvsem:

4.1 Raziskovanje javnega mnenja o aktualni političnih in družbenih problemih v Sloveniji (letna sondaža)

Potrebo po taki, skozi leta so ponavljajoči raziskavi, odpira po eni strani družbenopolitična praksa, po drugi pa raziskovanja, ki jih za celo jugoslovansko populacijo izvaja Center za ispitivanje javnog mnenja IND, ki v svojih raziskavah med slovenskimi in jugoslovanskimi poprečji razkriva bistvene razlike, ki so zaradi majhne absolutne udeležbe Slovenije v vzorcu nezanesljive in torej ostajajo numerično in vsebinsko nerazrešene. V delu Centra IND se kot silno problematično zastavlja vprašanje "jugoslovanskega javnega mnenja" in enotne metodologije njegovega zajemanja. To so več kot očitno pokazale dosedanje raziskave, na osnovi katerih so vse mnenjske prognoze za "jugoslovansko poprečje" mnogo ugodnejše kot pa prognoze za "slovensko poprečje". Enostaven, "mehaničen" sklep, da je poprečen Slovenec manj informiran (npr. ob sprejemanju nove ustave) in da je bolj pasiven in reakcionaren v svojih pogledih na aktualne družbene probleme – in tak sklep enostavna primerjava

numeričnih podatkov omogoča – seveda ni dopusten. Javno mnenje je kvaliteta, ki je ni mogoče v celoti izraziti s procentnim odnosom, temveč mora biti raziskovano v vsej svoji specifičnosti, ki pa upošteva značilnosti razvoja, socialno strukturo, občo kulturo, mentaliteto idr. Longitudinalno raziskovanje slovenskega javnega mnenja bo torej učinkovito dopolnilo, hkrati pa tudi korektura za raziskovanje jugoslovanskega javnega mnenja.

Ta raziskovalna naloga zajema informiranost, stališča in mnenja občanov o najpomembnejših in najaktualnejših vprašanjih časa (družbena reforma, delovanje samoupravljanja, politični sistem, delovanje informacijskih središč, delitev dohodka, razlike med ljudmi, standard, migracija, mednacionalni odnosi, mednarodni odnosi ter vojna in mir, kultura in šolstvo, vojska, delovanje političnih organizacij, mladina itd). Ta raziskovalna naloga predstavlja temeljno delovno nalogo centra.

Raziskave javnega mnenja o aktualnih političnih in družbenih problemih morajo potekati v optimalnih organizacijskih in drugih delovnih pogojih. Izgrajene bodo na vzorčni osnovi in prirejene tako, da bi podatki iz raziskav bili interesentom dostopni že nekaj dni po zbiranju (deset do petnajst dni po izvedbi ankete). Da bi raziskovalno delo lahko potekalo neposredno in da bi bilo ažurno, bi seveda bilo potrebno izdelati in utrditi, poleg reprezentančnega vzorca celote slovenske populacije, parcialne vzorce posameznih socialnih plasti oziroma skupin (npr. člani ZK, prosvetni delavci, zasebni kmetje, delavci v industriji, gospodinje, občinski odborniki itd). To bi omogočilo, da bi raziskave javnega mnenja lahko potekale na osnovi spraševanja relativno majhnega števila ljudi, pa bi vendarle dopuščale učinkovito mnenjsko diagnozo.

Poleg redne letne sondaže, ki bo vključevala aktualna politična vprašanja leta, bi lahko to vrsta raziskav potekala v obliki rednih občasnih anket z manjšim številom vprašanj.

4.2 Formiranje in izražanje javnega mnenja na posameznih področjih družbenega življenja

Seveda pa tako longitudinalno, procesualno, problemsko pa bolj ali manj statistično (isti osnovni problemi skozi vsa leta) raziskovanje ne bo uspelo izpolniti vseh akcijskih in aplikativnih namenov raziskovanja. Dopolnilo osnovnemu programu bo mnenjska raziskava o trenutno aktualnih problemih, realizirana v omenjenih izsekih kot regionalna ali omejena problemska raziskava. Iniciativa za izvajanje takih raziskav bi bila seveda v rokah naročnikov, medtem ko bi le-ti ob programiranju longitudinalne raziskave imeli le omejene možnosti (saj bodo glavni problemi in metodologija konstantni: to pa bo omogočalo primerjavo iz leta v leto, s tem pa razjasnjevanje mnenjskega procesa).

4.3 Volilni proces in obnašanje

Ta smer raziskovanja bo oprta predvsem na sekundarne podatke (statistični in drugi viri), potekala pa bo v petih smereh:

- kot sistematična analiza kandidiranja in volitev v predstavniške organe v SRS in njihove socialne strukture;
- kot sistematična analiza kandidiranja in volitev v samoupravne organe in njihove socialno strukture;
- sistematična analiza ostalih oblik neposredne udeležbe občanov;
- sistematična analiza strukture članstva in vodstvenih organov, družbenopolitičnih organizacij; ter
- kot sistematična analiza pojavov komulacije funkcij in realizacije reelekcije.

Nanizane osnovne problemske smeri v tej skupini kažejo, da raziskovanje volilnega procesa pri nas ne bi imelo iste vsebine in usmeritve, kot je značilna za meščanske večstrankarske politične sisteme, kjer je funkcija mnenjskega raziskovanja predvsem v prognoziranju izida volitev. Z razvojem volitev, z nastopom alternativnih kandidatov pa bi določena poizkusna opazovanja lahko šla tudi v to smer.

4.4 Proučevanje institucionalnih vplivov na javno mnenje

Nujna sestavina raziskovalnega programa centra so aplikativne komunikacijske raziskave. Tu predvsem akcijske radijske in TV naročniške raziskave, ki služijo kratkoročnemu programiranju in podobne raziskave bralcev časopisov, dajejo neposredne napotke programerju, hkrati pa nudijo minimalno empirično oporo za oceno vpliva množičnih medijev na formiranje javnega mnenja.

Naloga te smeri raziskovanja bi bila tudi v sistematičnem spremljanju vpliva drugih družbenopolitičnih institucij in družbenopolitičnih organizacij na javno mnenje. Raziskovanje v tej grupi torej ne bi bilo prvenstveno usmerjeno v opazovanje javnega mnenja (grupa A in B), temveč v neposredno proučevanje mnenjskih vplivov v institucijah in organizacijah.

4.5 Teoretični in metodološki problemi v proučevanju javnega mnenja in v politični sociologiji

Ta delovna študijska aktivnost bo nujno dopolnilo vseh ostalih raziskovalnih smeri. Študijsko delo raziskovalcev se bo kazalo med drugim tudi v nastajanju področja ustrezne dokumentacije in v vrsti teoretično poglobljenih analiz o osnovnih problemih raziskovanja. Sem pa sodi tudi izpopolnjevalni študij asistentov in raziskovalcev na III. stopnji, priprava disertacij s področja raziskovanja javnega mnenja in študijsko delo v inozemstvu.

5.0 Temeljni organizacijski principi

5.1 Center za raziskovanje javnega mnenja naj bo ustanovljen kot samoupravna

delovna enota Visoke šole za politične vede v Ljubljani s samostojnim finančnim programom (kot revija "Teorija in praksa")

Center ustanovi Visoka šola, sklene pa ob tem soustanoviteljsko pogodbo o nalogah, upravljanju, organizaciji in financiranju centra z družbenimi interesenti. Družbeni interesenti v zvezi z nalogami Centra so predvsem Skupščina SR Slovenije in Izvršni svet Skupščine SR Slovenije, CK Zveze komunistov Slovenije, GO SZDL, Republiški svet Zveze sindikatov Slovenije, Gospodarska zbornica SRS, RTV Ljubljana, Časopisno založniško podjetje "Delo", družbenopolitične organizacije mesta Ljubljana in eventualni drugi interesenti.

Elementi za opredelitev raziskovalnih nalog centra so že navedeni.

5.2 Upravljanje centra mora omogočiti vpliv soustanoviteljev in interesentov na programiranje ter delo centra. Zahteva pa povezanosti in odvisnosti raziskovalcev in interesentov v programiranju sledi iz temeljnega smotra, da so rezultati raziskave neposredno družbeno uporabni. Zato naj delo Centra kot samoupravne delovne enote, poleg samoupravnih organov Visoke šole, vodi še svet Centra kot družbeno samoupravni organ ter predstojnik in strokovni svet (ki ga sestavljajo vsi raziskovalci centra) kot strokovna organa.

Svet Centra naj bo sestavljen iz predstavnikov soustanoviteljev, voljenih predstavnikov Visoke šole ter sodelavcev Centra. Vpliv soustanoviteljev kot pomembna osnova aplikativne usmerjenosti bo tako dobil svoj nujni institucionalni izraz. Svet naj usmerja delo centra, sprejema pravila in poslovnik Centra in s tem odloča o notranji organizaciji, o poslovanju, potrjuje letni raziskovalni program ter okvirne programe posameznih raziskav.

5.3 Organizacija Centra:

- a/ predstojnik Centra
- b/ raziskovalne skupine
- c/ sekretariat Centra

Ad a/ Predstojnik centra vodi delo centra in ga zastopa, skrbi za izvajanje raziskovalnega programa, za stike z naročniki, za publiciranje rezultatov raziskav Centra itd. Strokovne odločitve sprejema predstojnik v sodelovanju s strokovnim svetom. Tako določa nosilce raziskav in raziskovalne skupine ter odloča o sodelovanju zunanjih sodelavcev in z njimi sklepa pogodbe. Predstojnik Centra je član sveta centra po položaju.

Ad b/ Raziskovalna skupina je temeljna oblika delovnega sodelovanja raziskovalcev oz. asistentov in strokovnih sodelavcev ter zunanjih sodelavcev Centra v izvajanju

konkretne raziskovalne naloge. Glede na naravo raziskovalnih nalog je Center notranje organiziran v stalne in občasne raziskovalne skupine. Vodja raziskovalne skupine je vsakokratni nosilec raziskovalne naloge. Raziskovalna skupina opravlja svoje naloge tematsko in individualno, za delo pa odgovarja strokovno in materialno v okviru raziskovalnega programa.

Ad c/ Sekretariat Centra združuje vse strokovne in tehnično administrativne službe Centra. Strokovne službe Centra so: anketarska mreža, služba vzorčenja, numerična obdelava, dokumentacija, raziskovalni arhiv, evidenca, publikacije in stik z javnostjo, sklepanje pogodb. Strokovne službe po potrebi opravlja eden ali več stalnih ali zunanjih sodelavcev, vodi pa jih predstojnik centra v posvetu z nosilci raziskovalnih nalog. Tehnično administrativne službe ter vse oblike dela pa opravljajo ustrezni stalni ali občasni delavci pod vodstvom tehničnega sekretarja Centra.

5.4. Delo Centra financirajo soustanovitelji in interesenti na osnovi dolgoročne (soustanoviteljske) in kratkoročnih pogodb o raziskovalnem delu.

Financiranje na osnovi dolgoročnih pogodb za temeljne raziskave Centra poteka tako, da soustanovitelji, predvsem Izvršni svet Skupščine SR Slovenije kot iniciator in glavni interesent za raziskovanje v okviru centra, s pogodbo zagotove udeležbo v stroških. V okviru letnih dogovorov med soustanovitelji in centrom pa se določi način in namen porabe teh sredstev. Financiranje posebnih raziskav pa poteka na osnovi kratkoročnih pogodb z interesenti, ki določajo vzajemne obveze in pravice.

Poleg soustanoviteljev so družbeni interesenti še: delovne organizacije ter drugi organi družbenopolitičnih skupnosti in družbenopolitičnih organizacij.

Financiranje centra poteka na osnovi predračuna dohodkov in izdatkov centra. Dohodki in izdatki centra se obračunavajo samostojno v okviru skupne računovodske službe Visoke šole za politične vede. Nagrajevanje sodelavcev centra poteka na osnovi pravilnika o nagrajevanju delavcev centra.

6.0 Nekatere praktične rešitve

6.1 Kadri: Od obsega predvidene dejavnosti je odvisno število v centru stalno zaposlenih sodelavcev. Ustrezni strokovni profili sodelavcev so: politolog, sociolog, psiholog in ekonomist. Poleg teh strokovnih sodelavcev pa bi skupina za redno funkcioniranje morala biti izpopolnjena še s statistikom-analitikom (matematik ali ekonomist), preizkušenim organizatorjem (za terensko delo in organizacijske priprave). Poleg teh bi skupina morala imeti še stalne zunanje sodelavce gornjih strokovnih profilov, sodelavce iz vrst predavateljev in asistentov Visoke šole ter raziskovalcev in asistentov v iz Inštituta za sociologijo in filozofijo.

6.2 Anketarska mreža: Poleg tega pa bi skupina povezovala še cca 80 (osemdeset)

stalnih, posebej izšolanih opazovalcev oz. anketarjev iz cele Slovenije. Kriteriji za izbor anketarjev bi morali biti postavljeni v projektu centra.

Dobro izurjeni in na center trdno vezani anketarji bi bili osnovna opora oziroma instrument za izvajanje hitrih terenskih akcij. Posle v zvezi z anketarsko mrežo bi opravljal organizator, medtem ko bi šolanje, vzpostavitev mreže in nadzor nad njo moral voditi psiholog. Kvaliteta dela anketarja namreč bistveno vpliva na objektivnost rezultatov.

Projekt Centra mora tak vsebovati pretehtane odločitve v zvezi z organizacijo anketarske mreže.

6.3 Stiki: Delo skupine bo moralo biti najtesneje navezano na nekaj osnovnih skupin komunikantov (po naravi virov): teoretični viri: institucije (katedre Visoke šole, Inštitut za sociologijo in filozofijo, Centar za ispitivanje javnog mnenja IDM, Institut za javno mnenje v Varšavi, instituti in organizacije za mnenjsko raziskovanje v Zapadni Evropi); literatura, dokumentacij idr.

empir. viri: stik s terenom, neposredno opazovanje, informativni viri oblastnih organov, organov samoupravljanja in družbenopolitičnih organizacij, informacijska služba CK ZKS, urad za informacije idr.

metodološki viri: (raziskovalne izkušnje institutov, centra IDN in drugih raziskovalnih institucij doma in v tujini, dokumentacija idr.)

naročniki: zaznavanje in posredovanje problemov za raziskovanje; naročniki: poleg navedenih še občinske skupščine in družbenopolitične organizacije, upravni organi, gospodarske in druge organizacije, Center IDN, mednarodne organizacije, skladi za financiranje znanstveno raziskovalnega dela idr.

6.4 Obdelava in oprema: Center ho za redni potek raziskovalnega dela moral imeti zagotovljane potrebne strojne obdelovalne kapacitete. Projekt Centra mora vsebovati utemeljen sklep o izboru obdelovalne tehnike in o izbranem obdelovalnem sistemu (IBM), ki hi postal trajna oblika obdelovanja podatkov in njihovega komuliranja. Enoten obdelovalni sistem je za tako raziskovalno delo silno pomemben. Če podatke skozi več let prenašamo na enoten sistem, si s tem omogočimo primerjalno analizo kateregakoli bloka podatkov s katerimkoli drugim, če pa so sistemi različni, pa taka primerjalna obdelava ni mogoča oziroma je bistveno otežkočena.

Poleg zagotovljenih obdelovalnih kapacitet bi skupina seveda morala imeti vsaj dva računska stroja in vrsto drugih tehničnih pripomočkov (pisalni stroji, razmnoževalnik idr).

6.5 Informiranje naročnika, publikacije in javnost dela: Posredovanje rezultatov

raziskav naročnikom in drugim zainteresiranim institucijam in javnosti je ena pomembnih nalog Centra. Le hitra in kvalitetna raziskovalna informacija – in za naročnika razumljiva – je osnova za ustrezno družbeno akcijo. Zato mora projekt vsebovati tudi sklepe glede načina obveščanja naročnika, javnosti in znanstvenih institucij (numerične informacije s pojasnili kot bilten tipa "A", deskripcije in statične analize kot bilten "B", študijske primerjalne analize kot bilten "C").

6.6 Časovni okviri: Pripravljalna faza (podpis pogodb, izdelava projekta, program raziskovanja za prihodnje leto, vzpostavitev organizacije in notranjih pravil, pritegnitev sodelavcev) ne sme trajati manj kot dva do tri mesece, tako da bi v aprilu prihodnjega leta Center že izvajal svoje prve raziskave. Za vzpostavitev organizacije Centra pa je potrebno, da organi Visoke šole ob ustanovitvi imenujejo predstojnika centra.